

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a
„Kapásház”

[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Az abasári Kapásház a hagyomány szerint több mint kétszáz éve épült a XVIII. század végén. 1981. április 2-től működik tájházként. (Előtte lakóépület volt.)

A ház ma a Múzeum út 15. szám alatt található, de a régebbi időkben még (múzeummá nyilvánítása előtt) az Aba tér 28. számú lakóházként említik a leírások. Az utcanev is arra utal, hogy a Kapásház a település egyetlen muzeális intézménye, az abasári lakosok büszkesége. A tájház a falu kulturális központjában található, hiszen a közelben van a Napsugár Óvoda, a Hanák Kolos Könyvtár, az Abasári Aba Sámuel Általános Iskola, a Saári Községi Ház (IKSZT). Közelében található még az Integrált Szociális Intézmény (Idősek Otthona); a Baldácsy kastély földszintjén zajlik a nappali szociális ellátás, az emeletet pedig az „Együtt Abasárért Egyesület Ifjúsági Tagozata használja; az Aba Sámuel Emlékpince, melynek egy sziklába vájt üregében - a hagyomány és egy ott 1773-ban elhelyezett tábla szövege szerint (tévesen) – Aba Sámuel királyunk sírhelyét találjuk. 1 percnyi sétára van a múzeumtól a régi művelődési ház udvara, ahol a 2006 óta folyó ásatás erre a kérdésre igyekszik hiteles régészeti-történelmi választ adni. Itt bukkantak rá a régészek ugyanis Aba Sámuel királyunk rotundájára, körtemplomára, azaz nemzetségfői keresztelő kápolnájának romjaira, amelyet Aba aztán a bencéseknek adományozott 1042-ben. A valóságban tehát nagyobb valószínűséggel itt kell keresnünk a királyi nyughelyet.

A kulturális intézményeken túl a község közigazgatási (önkormányzat) valamint közellátási (élelmiszer- és hentes bolt) és közlekedési intézményei (távolsági utazások esetén buszmegálló), egészségügyi létesítményei (házi orvosi rendelő, gyógyszertár, fogorvos, Anya- és Gyermekevédelmi Tanácsadó) az ingatlantól kb. 5 perc távolságra vannak.

Az utcában kiépített víz-, villany-, gáz-, szennyvíz vezeték van. Az út aszfaltozott.

A múzeumi udvart ma fonott kerítés veszi körül (bal oldalt kívülről orgonasövénny is határolja), a házat két nagy vadgesztenyefa árnyékolja.

Az utcafronton kétszárnyú deszka kocsibejárati kapu és kb. 1 m széles személyi bejárati kapu. A ház utcára néző két apró ablaka alatti részen terméskővel felfalazott kis virágos kert. Az udvarról gyönyörű kilátás nyílik a Mátrára: innen is jól megfigyelhetők a Sár-hegyen található teraszos művelésű szőlőtáblák, valamint a hegy tetején természetvédelmi területen álló Szent Anna kápolna, mely Abasárhoz tartozik. (Itt található Magyarország legmagasabban fekvő szőlőtermő vidéke: a Dobóczi-lapos, közel 500 m magasságban). Jó időben az udvaron fából készült asztalok, székek biztosítják a látogatók kényelmét.

A Kapásház mai épülete:

Az épület falai vályogból készültek, meszelték. Szarufás, kakasülős nyeregteteje náddal fedett. Utcára néző homlokzatán két apró kőkeretes ablak vasráccsal. Felettük széles, zsindeyes vízvető, amelyet a mestergerenda és a falakon fekvő gerendák vége tart. Átlósan szerkesztett deszka oromzatát erősen előreugró takaróléc árnyékolja be. Udvari homlokzata háromtengelyes. Udvari részén az első szoba ablaka vasráccsos, kőkeretes, a kamráé kihajló tokos.

Népi műemlék épületként említi már az 1969-ben megjelent Heves megye műemlékei című kiadvány 469. oldalán található leírás, mely mellett fénykép is látható a házról. Itt jellemzőként megemlítik még, hogy táblatelken fésűs beépítésű. Műemléki törzskönyvi száma: 8639.

A lakóház mellett kb. 80 cm széles döngölt agyag aljzatú, szélén terméskővel kirakott, nyitott közlekedő húzódik. Felette fagerendás esőfogó eresz.

A ház falán (a bejáratától balra) egy táblán a következő felirat olvasható az alábbi elrendezésben:

MŰEMLÉK
JELLEGŰ ÉPÜLET
ÉPÜLT
A XVIII. SZ. VÉGÉN
HELYREÁLLÍTVA
1979-BEN.

HEVES MEGYEI
MŰZEUMOK
IGAZGATÓSÁGA

„Háromosztatú ház”. A Kapásházba lépve a faajtó a középső helyiségbe, a pitvar-konyha részbe vezeti a látogatót. A pitvar jobb oldalán látható (Misi Györgyné szül.: Filó Matild, „mindenki Matildka nénije”) Matildka néni fotója. A fénykép alatt szereplő felirat szerint ő volt a Kapásház utolsó lakója, mivel túlélte a férjét, Misi Györgyöt. Matildka néni 81 éves korában hunyt el 1972. október 17-én. A két gyermek (Robota Kálmánné szül.: Misi Erzsébet, Misi Kálmán) kapta meg örökösként a házas ingatlant. Ezt követően Abasár Községi Tanácsa falumúzeum létesítés céljára kisajátította azt, majd az örökösöket (hosszabb időn át tartó egyeztetés után) kártalanította.

A bemutatott tárgyvilág a szőlőművelő kapás valamint a summás család életmódját tükrözi. Innen ered a tájház elnevezése: Kapásház. Nem a ház egykori lakójának nevét viseli tehát, hanem a ház egykori tulajdonosának társadalmi helyzetére utal. A szoba és a konyha elrendezési módja a korábban általános lakásrendnek felel meg, a huszadik század első negyedében használt tárgyakkal rendezték be az egri Dobó István Vármúzeum munkatársai.

A konyha mennyezetén padra járó luk létrával a bejáratától balra.

Mivel víz nem volt a házban, ezért hordani kellett a vizet. (Az ivóvíz vételi lehetőséget a mai Aba Király Patika előtti parknál levő közcsővezeték kifolyója biztosította. A házban a 70-es években már volt villanyvilágítás a közműhálózatról. Ma sincs vízvezeték a házban, de a villanyvilágítás kiépített.) A vizespadon két vizeskorsó fért el. Nemcsak a házban használták a vizeskorsót, hanem a mezőn is. Régen csörgős korsóval jártak a határba, azt használták a víz szállítására és ivásra. A pitvar szemközti falán a díszesebb bélépátfalvi tányérok sorakoznak.

A konyában féloldalas szabadkémény látható tüzelőpadkával. A sütés-főzés tárgyai között található háromlábú vas-, illetve cseréplábas serpenyő, lapos fenekű vaslábas, valamint kenyérsütő tepsis is. A vásárba a gömöri fazekas központból hozták a cserépedényeket, melyeknek jellegzetes csoportját alkotják a nagyfazekak. A tűzálló agyagból készült főzőedény olyan ételek készítésére volt alkalmas, melyek főzéséhez - mint a

káposzta, bab, húsleves, kása – egyenletes, lassú tűz kellett. Főztek benne szabad tűzhelyen vagy bent a kemencében, illetve tüzelőpadkán is, ahol kétoldalt a fazék mellé rakták a tüzet.

A tűzhely szerszámai között megtalálható a szénvonó, illetve a tűzélesztésre használt tűzfújó is. A kenyérsütés eszközei – a kenyérszakajtó fatál, a szita, a kovászfá, valamint a sütőlapát - a dagasztás és a sütés folyamatát idézik. A dagasztáshoz már előző nap előkészültek: elkészítették a kovászt, elővették a teknőt, a szitát, a kovászfát, a kovászkendőt, a szakajtókosarat, a kenőtollat, valamint a kenyértartókat is. Másnap korán reggel a szobában a kaszli előtt dagasztottak. Egy hat-tízgyermekes családnál húsz kilogramm lisztből 6-7 kenyeret sütöttek.

A tej feldolgozásának eszköze a köpülő, amelyben a tejfelt és az aludttejet függőleges irányban mozgó verővel ütötték, míg a vaj elkészült. A tejesfazekak és a tejesköcsögök száma a tehéntartással, illetve a tehenek számával függött össze. Helyük a köcsögfán, a kerítésen, a konyhában vagy a kamrában volt. Az olajos edényben tárolták a bőségi ételkészítéshez szükséges étolajat. A térsztafőzésnél a főzőedények mellett fontos szerepet töltött be a cserépszűrű is.

A konyhától jobbra, **az első szobában** párhuzamos elrendezésben áll a két ágy, előtte a székek, középen az asztal és mögötte a lóca. Az ajtó bal oldalán található a csonka gúla alakú búbos kemence, sár ülőpadkával.

Télen bent főztek a „házban”, azaz a szobában. A masinán sorakoznak az edények, a háromlábú vaslábas fazék, a padkán a tejesköcsögök, a tányérok, a sótartó, és ott áll a szenesvasaló is. Kedvelt helye volt a gyerekeknek a kemence és a fal közötti „szurdik”, ahol gyakran aludtak. A felnőttek mindnyájan egy szobában aludtak: egy ágyban a fiatal pár, másik ágyban a legénytestvér, az öregek pedig hátul a sarokban, a dikón. A gyermek születése után a gyermekágy idejére az ágyat elkerítették egy nagy szövetlepedővel, amit a deszkafödémhez erősítettek. Az újszülött egy-két hétig az édesanya mellett feküdt, majd bölcsőbe került. Később állni tanulását az állóka segítette, melynek helye változó volt.

A szemközti oldalon tároló bútorként a kaszli állt. Fiókjaiban lepedőt, ágyhajat, törülközőt, valamint kendőt tartottak. Tetején findzsák, poharak, kereszt, „Máriácska”, anyyalka, Szent József vagy Szent Antal, búcsús mézeskalács, olvasó, imakönyv, valamint tükör látható. A falakat búcsúban vásárolt Jézus szíve olajnyomatok és szentképek díszítik. A mestergerendán kalendáriumot és borotvát tartottak.

A lakóház minden helyisége döngölt agyag aljzatú. A szobát minden reggel bögréből vízzel vékonyan körbelocsolták, majd felsöpörték. Szombatonként mázolták. Tapasztóanyagként agyagos, löszös földet használtak. A vízzel képlékennyé tett anyagba tehéntrágyát tettek. A szálas anyagok szilárdabbá tették és jobb tapadást, kötést biztosítottak a mázolásához használt sárnak.

A hátsó helyiségben a bejárattól balra láthatók a tizenegyedik század közepén alapított nemzetiségi monostorban feltárt leletek, amelyek országos jelentőségűek. A kiállítás bemutatja a Mátra-vidék egyetlen ránk maradt középkori szőlőművelő vaseszköz készletét; a gazdája valószínűleg a XVI. században rejtette el a törökök elől menekülve. Itt kerülnek még bemutatásra – **az egykori kamrában** – az abasári szőlő- és borkultúra további tárgyi anyagai mellett (oltványkészítés, borpalackozás) ezek dokumentációi is vitrines múzeumi kiállítás formájában. Így állítva emléket a szőlőműveléséről nagy múltra visszatekintő településünknek, az itt élt őseink kitartásának, szorgalmának. Nekik

köszönhető, hogy megtanultuk és tovább visszük, utódainknak pedig tovább adjuk ezt az egész évben embert próbáló tevékenységet.

A lakóház alatt természetkébe vájt nagy **borospince** található. A pince lejárata a ház mögött található. A háztól a pincéig húzódó tetőrész szintén náddal fedett. A pince két nagy szellőzője az udvaron látható. Ezek jól mutatják a pince területi nagyságát. (62 m²)

Egykorú elmondások alapján a pincét 1940-1945 közötti időben készítette a ház tulajdonosa, Misi György. A II. világháború idején a falu lakosai közül többen ebben a pincében vészték át a frontot.

Ma kb. 30 betonozott lépcsőn juthatunk le a „T” alakú, két részből álló pincébe. Jelenleg a pincét az Abasári Olaszrizling Borbarátok Köre használja. A fő ágba fahordókban tárolják a borokat. A mellékág végében, mely jobbra található, téglából kirakott tároló, bemutató helyet alakítottak ki a helyi borászok 1-1 palack bora számára.

Összességében tehát a tájházban a helyi sajátosságokat bemutató néprajzi tárgyak, eszközök és régészeti leletek kaptak helyet. Két állandó kiállítással rendelkezik:

1. A summás-kapás család XX. század első negyedében használt eszközeinek tárgyi világa. (néprajzi kiállítás) – 116 tárgy
2. Az abasári borkultúra tárgyi eszközei (régészeti kiállítás) – 20 tárgy

A Kapásház a Tájhákszövetségnek a tagja. A múzeum szakmai felügyeletét az egri Dobó István Vármúzeum látja el. Fenntartója pedig Abasár Község Önkormányzata.

A tájház helyiségeinek mai adatai a következők:

Beépített összes alapterület: 66 m², ebből hasznos alapterület: 48 m². Összes helyiség száma: 3, térfogata: 106 m³, a pince alapterület: 62 m²

Az épület mechanikus és elektronikus védelemmel ellátott.

Készítette:

Hartman Györgyi (név)

Hartman Györgyi ..... (aláírás)

Abasár, 2014. április 28. (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Helyi Értéktár Bizottság Abasár

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Hartman Györgyi
Levelezési cím: 3261 Abasár, Iskola út 11. Hanák Kolos Könyvtár és Közösségi Ház
Telefonszám: 37/360-896
E-mail cím: konyvtar@abasar.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Kapásház

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: 3261 Abasár, Múzeum út 15.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

települési   tájegységi   megyei   külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Az abasári Kapásház a hagyomány szerint több mint kétszáz éve épült a XVIII. század végén. 1981. április 2-től működik tájházként. Népi műemlék épület. Falai vályogból készültek, nyeregteteje náddal fedett. Udvari homlokzata háromtengelyes. Utcára néző homlokzatán két apró kőkeretes ablak vasráccsal. Felettük széles, zsindelyes vízvető, amelyet a mestergerenda és a falakon fekvő gerendák vége tart.

„Háromosztatú ház”. Az első helyisége a lakószoba csonkagúla alakú kemencével és sár ülőpadkával; középső a pitvar-konyha féloldalas szabadkéménnyel; a hátsó helyiség hajdan műhely volt. A ház ezen részei alkotják a helytörténeti-, régészeti-, és néprajzi kiállítótereket, ahol a hozzánk érkező látogatók megtekinthetik a táj szőlőművelését (bor, oltványkészítés) bemutató tárgyi eszközeit. A Kapásház a Tájházsövetségnek a tagja. A múzeum szakmai felügyeletét az egri Dobó István Vármúzeum látja el. Fenntartója Abasár Község Önkormányzata.

A tájház két állandó kiállítással rendelkezik:

1. A summás-kapás család XX. század első negyedében használt eszközeinek tárgyi világa. (néprajzi kiállítás) – 116 tárgy
A bemutatott tárgyvilág a szőlőművelő kapás, valamint a summás család életmódját tükrözi.
2. Az abasári borkultúra tárgyi eszközei (régészeti kiállítás) – 20 tárgy
A hajdani kamrában mutatjuk be vitrines formában a középkori szőlőművelő vaseszközöket, az abasári oltványkészítés folyamatát.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A közművelődési és múzeumpedagógiai tevékenységünk egyik legfontosabb helyszíne, ahol:

- Megismertetjük a helyi lakosokkal és a hozzánk látogatókkal az őseink hagyományát, értékét képviselő több száz éves épületet, annak korhű berendezési tárgyait.
- Tudatosítjuk bennük azok megőrzésének és az ismeretek átadásának kötelességét Különös tekintettel az országosan is méltán elismert abasári oltványkészítés és borkultúra hagyományára. Ezáltal egyfajta szemléletformáló feladatot is ellát
- A közösségi összetartozás erősítésének eszköze a községben működő intézményekkel, civilszervezetekkel való együttműködésben és az élményszerű programok megvalósításában. (pl. kiemelt rendezvényeink közül a Szőlő rügyfakadás ünnepe, melynek egyik helyszíne a Kapásház területe; a Katonadal- és Bordial Fesztivál kétnapos rendezvénye. Ezeket a programokat a tájház kedvezményesen illetve ingyenesen látogatható.)
- A hozzánk látogatókkal felismertessük, hogy a mai korban a múzeum már nem az „elrettetés” és a lexikális adatok halmazának átadási helyszíne, hanem élmények, személyes tapasztalatok szerzése kapcsán egyfajta szórakozva „tanulás” színtere. Az a hely, ahol legközelebb a „tanítottból” „tanító” lesz. Ne csak a hagyományos múzeumi formát lássák, legyenek részesei, átélői egy-egy rendezvénynek, eseménynek, látogatásnak.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Könyvek:

Magyarország műemléki topográfiája
7. kötet Heves megye műemlékei 1.
(szerk. Dercsényi Dezső, Voit Pál)
Budapest: Akadémiai Kiadó, 1969. 469 p.

Besztercei László: Abasár és Pálosvörösmart monográfiája
kiadja: Faluszépítő Egyesület, Abasár, 1991. 60. p.

Egyéb források:

Tájházak Heves megyében – Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára 261. szám
Kiadja a TKM Egyesület a Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága megbízásából 1986-ban

A múzeumi kiállítóhely eligazítói tábláinak feliratai.

Internetes oldalak

(A Kapásház nem rendelkezik önálló honlappal, de a községi önkormányzat oldalán (www.abasar.hu) megtalálható. E-mail címe: abasar@abasar.hu Az önkormányzat fenn van a Facebook oldalán is. A tájház gondnoki teendőit a Hanák Kolos Könyvtár végzi.. E-mail üzenet is küldhető: konyvtar@abasar.hu címen.)

<http://www.tajhaz.hu>

http://www.tajhaz.hu/katalogus/tajhazak/tarsadalmi_agrarszegenyseg.php

<http://abasar.hu/>

http://abasar.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=38&limit=1&limitstart=7

<http://www.falusiturizmus.hu>

[http://www.falusiturizmus.hu/hu_HU/search?search_type=2&services_filters\[sr_name\]=&services_filters\[service_types\]=2&services_filters\[service_sub_types_st_id\]=16&services_filters\[geo_organizati_on_types\]=&page=2&page=4&page=3](http://www.falusiturizmus.hu/hu_HU/search?search_type=2&services_filters[sr_name]=&services_filters[service_types]=2&services_filters[service_sub_types_st_id]=16&services_filters[geo_organizati_on_types]=&page=2&page=4&page=3)

Bemutatott televíziós felvételek:

M1 Régióra c. műsora – Készítették: Mester Andrea, Pap Péter, Répás Judit

Felvétel ideje: 2009. október

ATV Hazai turizmus – Abasári barangoló (riporter: Putz Attila)

Felvétel ideje: 2011. május

„Séf a családban” c. főzőműsor (séf: Stiller Tamás, Samsung Smart Tv

helyszín: a Kapásház udvara)

Felvétel ideje: 2012. április

Elhangzott rádiós riportok:

Kossuth Rádió – 11 órás hírek előtt pár perces riport 2013. december

Szent István Rádió (Eger) – 2014. április

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

1. Kapásház utcai front

2. Tiszta szoba

3. Tiszta szoba csonkagúla alakú kemencével

4. Konyha féloldalas szabad kéménnyel

5. Kamra az abasári szőlészet és borászat régen használt eszközeivel

6. Kapásház az udvar felől

- 2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek**
- 3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat**

NYILATKOZAT

Alulírott Vernyihegy Livia, mint a Dél-Mátra Közhasznú Egyesület elnöke, hozzájárulok, az Egyesület tulajdonában lévő „Dél-Mátra Értékei és Kincsei” című térségi hungarikumok fotógyűjtemény közül Abasár település fotóinak az Abasári-, Térségi- és Nemzeti Értéktárban történő teljes körű felhasználásához.

Atkár Tass-puszta, 2015. március 13.

Vernyihegy Livia
Vernyihegy Livia
elnök

Dél-Mátra Közhasznú Egyesület

